

Uvod

1. Svrha priručnika

Cilj ovog priručnika je pružiti potporu učiteljima/nastavnicima i odgojno-obrazovnim radnicima u odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava; savjetnicima - edukatorima učitelja/nastavnika, ravnateljima, inspektorima, autorima i urednicima udžbenika. Usmjeren je na ključna pitanja o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava:

- Koje su kompetencije potrebne građanima kako bi sudjelovali u svojim zajednicama?
- Koji su ciljevi odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava?
- Koja su osnovna načela odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava?
- Što znače ključni koncepti koji čine jezgru ovog izdanja *Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava*?
- Na koji je način koncepcija konstruktivističkog pristupa učenju povezan s odgojem i obrazovanjem za demokratsko građanstvo i ljudska prava?
- Zašto odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava ističe važnost sudjelovanja cijele škole?
- Kako nastavnici mogu pripremiti, podržati i procijeniti procese učenja svojih učenika u odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava?

Priručnik obuhvaća nastavne materijale i pomagala koji pružaju odgovore na navedena pitanja. Budući da ova knjiga nije traktat o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava, ona dopušta korisniku da selektivno čita i primjenjuje poglavlja i materijale.

Ovaj se priručnik razlikuje od ostalih pet u seriji izdanja *odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava*. Knjige II-IV obuhvaćaju opise modela malih projekata i nastavnih jedinica, oblikovanih uglavnom u četiri lekcije. Niz od devet ključnih koncepcija čini okosnicu za spiralni kurikulum od osnovne do niže i više srednjoškolske razine. Knjiga V donosi opise modela devet kratkih projekata na temu dječjih prava od vrtića do niže srednjoškolske razine. Knjiga VI sadrži zbirku modela za interaktivno i iskustveno učenje.

Prvi dio ovog priručnika rezimira osnovna načela odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava u mjeri u kojoj su korisna i smislena za odgojno-obrazovne stručnjake. Drugi dio iznosi smjernice i nastavna pomagala u osmišljavanju, podupiranju i procjenjivanju procesa konstruktivističkog učenja. Treći dio predstavlja komplet pomagala za nastavnike i učenike u odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava. Korisnik će uvidjeti da navedene smjernice i pomagala nude potporu ne samo u sklopu odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava, već i u kvalitetnom poučavanju općenito.

2. Kratki prikaz odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava

Kao što govori i sam naslov ovog priručnika, *Obrazovanjem do demokracije*, cilj odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava je ospozobiti i potaknuti učenike u njihovoj ulozi mladih građana da se aktivno uključe u društveni i politički život svojih zajednica. Kako bi participirali u demokratski ustrojenom društvu, učenici trebaju razviti široki raspon kompetencija uključujući znanje i razumijevanje, tehničke i metodičke vještine, te vrijednosti i stavove poput tolerancije i odgovornosti.

“Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i odgoj i obrazovanje za ljudska prava međusobno su usko povezani i uzajamno se podržavaju. Razlikuju se više u usmjerenju i djelokrugu nego u ciljevima i praksi. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo odnosi se ponajprije na demokratska prava i odgovornosti te na aktivno sudjelovanje u odnosu na građanske, političke, socijalne, ekonomski, pravne i kulturne sfere društva, dok se obrazovanje za ljudska prava bavi širim spektrom ljudskih prava i temeljnih sloboda u svakom području ljudskog života.”² Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo se stoga fokusira na ulogu mladih građana u zajednici, dok odgoj i obrazovanje za ljudska prava promatra pojedinca i njegov ili njezin identitet, želje i potrebe, slobode i odgovornosti “kroz leću ljudskih prava”.

² Povelja Vijeća Europe o odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i odgoju i obrazovanju za ljudska prava usvojena u sklopu Preporuke CM/Rec (2010.) 7 Odbora ministara (www.coe.int/edc)

Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava promiče aktivnu ulogu učenika kao mladih građana, naglašavajući da oni trebaju poznavati i razumijeti svoja ljudska prava, no istovremeno ih i uvažavati, te kroz vježbu u učionicama i praktično iskustvo u školskom životu razviti sigurnost da ih i primjenjuju. U tom pogledu odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava čini velik korak naprijed usporedimo li ga s tradicionalnijim konceptom civilnog ili građanskog odgoja i obrazovanja utemeljenog isključivo na prijenosu odgojno-obrazovnih sadržaja. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava učenike promatra kao stručnjake, uvažavajući njihove interese i iskustva u svakodnevnom životu.

Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava usvaja holistički pristup učenju i poučavanju. Zadaća učitelja u sklopu odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava može se sažeti u tri načela:

- poučavanje “o” demokraciji i ljudskim pravima;
- poučavanje “za” demokraciju i ljudska prava;
- poučavanje “kroz” demokraciju i ljudska prava.

2.1. Poučavanje “o” demokraciji i ljudskim pravima

Učenici trebaju u potpunosti razumijeti što demokracija znači, koja su njihova ljudska prava, u kojim su dokumentima ona navedena te kako ih se može zaštитiti i provoditi. Kao aktivni mlađi građani trebaju znati na koji način ustav njihove države funkcioniра kroz politički sustav.

2.2. Poučavanje “za” demokraciju i ljudska prava

Mlađi građani trebaju naučiti kako participirati u svojim zajednicama te na koji način mogu primijeniti svoja ljudska prava: “Neophodno je stjecanje znanja i preispitivanje istih o demokratskim vrijednostima i praksama kako bi se suočilo s kritičnim izazovima svake generacije. Kako bi postali stalni i aktivni članovi društva, građanima treba pružiti priliku da surađuju u interesu općeg dobra; uvažavaju sve glasove, čak i one oprečne; sudjeluju u formalnom političkom procesu; te njeguju navike i vrijednosti demokracije i ljudskih prava u svakodnevnom životu i aktivnostima. Na taj će se način građani početi osjećati korisnim i priznatim članovima svojih zajednica, sposobnim da participiraju i ostave trag u društvu.”³

2.3. Poučavanje “kroz” demokraciju i ljudska prava

Učenicima je potrebna poticajna okolina za učenje. Nužne su im metode poučavanja i učenja koje im dozvoljavaju ostvarivanje ljudskih prava, kao što su sloboda mišljenja i izražavanja. Važno im je omogućiti da sudjeluju u upravljanju školama te na taj način ostvaruju svoja ljudska prava i svoje odgovornosti. Očekuju od svojih nastavnika da im predstavljaju uzor za uzajamno poštovanje, toleranciju i mirno rješavanje sukoba. U svim tim aspektima demokracija i ljudska prava služe kao pedagoška smjernica, i za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava kao predmet školskog kurikuluma i za školu kao društvo u malom.

Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava je izazov za učenike, za nastavnike i za škole. Ovaj priručnik nudi nastavnicima i odgojno-obrazovnim radnicima savjete i potporu u suočavanju s tim izazovom.

³ Hartley M. i Huddleston T. (2009.), Škola-zajednica-sveučilište;partnerstva za održivu demokraciju: Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo u Evropi i SAD-u., Knjiga V, Vijeće Europe, Strasbourg, str.8 (www.coe.int/edc).